

*Ти з наперстком і ніжністю Снарка шукай,
При собі май надію і вила,
Котировкою акцій його залякай,
Зачаруй шармом усмішки й мила [7].*

Тут, автор використовує стилістичну фігуру – зевгму, таким чином створюючи комічний парадокс, оскільки слово “soar” – “мило” має два значення – прикметника та іменника. Як бачимо, для перекладача цей стилістичний момент не став проблемою при трансформації тексту на українську мову.

Отже, аналізуючи вище згадані приклади, ми можемо стверджувати, що стилістичний парадокс – є не лише фігурою мови, а й фігурою думки і характеризується складністю думки, багатозначністю, глибоким контекстом та яскравим забарвленням твору. У літературних творах парадокси традиційно експлікуються стилістичними фігурами мови, такими як, антитеза, оксюморон, перифраз, каламбур, зевгма тощо.

Розглядаючи парадокс як об'єкт перекладу, адекватність відтворення такого явища вимагають від перекладача глибокого розуміння тексту, підготовленості та майстерності відтворення художнього парадоксу. При інтерпретації даної категорії з англійської на українську мову варто вдатися до таких перекладацьких прийомів, як лексико-семантична заміна, генералізація, компенсація, експлікація та калькування. Також, перекладач повинен дотримуватися рамок смислового навантаження твору, передати всі стилістичні відтінки та контексти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безпечний І. Теорія літератури/ Безпечний І. – К.: Смолоскип, 2009 – 388 с.
2. Етимологічний словник української мови: У 7 т./ Редкол. О. С. Мельничук (голов. ред.) та ін. — К.: Наук. думка, 1983 — П/ Уклад.: Р. В. Болдирєв та ін.; Ред. тому: В. Т. Коломієць, В. Г. Складенко. — 2003. — 656 с.
3. Ємець О.В. Стилiстичнi засоби створення парадоксу в гумористичних текстах// Вісник Житомирського державного університету. Випуск №51. - 2010. - С. 35 - 38.
4. Зорницька І.В. Типологія парадоксального: класифікація парадоксів у художньому тексті/ І.В.Зорницька, 2012// Актуальні проблеми філології та американські студії: Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції, 25-27 квітня 2012 р. – Київ: Університет "Україна", 2012. – 478 с.
5. Лір Е. Небелиці/ Едвард Лір. – Київ: Веселка, 1980. – 79 с.
6. Мудрість віків: вибр. афоризми/упоряд. М. О. Пушкаренко. — К.: Богдана, 2009. — С. 50-51
7. Керролл. Л. Полювання на Снарка. Пер. Юрій Позаяк./ Льюїс Керролл. – [Електронний ресурс] – bukvoid.com.ua
8. Яшина Е.Н. Виды парадокса в удожественном тексте/ Е.Н. Яшина// Вестник Тамбовского у-та. – 2007. - №8. – С. 280 – 288.
9. Lear E. The Book of Nonsense/ Edward Lear – London: Forgotten Books, 2008. – 27 p.
10. Lewis Carroll. The Hunting of the Snark/ Lewis Carroll/ - The University of Adelaide Library: South Australia 5005. – 25 p.

Фещак Х.

Науковий керівник – Кравець С.В.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ КАЛАМБУРУ ЯК ЗАСОБУ ВИРАЖЕННЯ КОМІЧНОГО У КІНОПРОДУКЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ СЕРІАЛУ «ТЕОРІЯ ВЕЛИКОГО ВИБУХУ»)

Каламбур є предметом досліджень багатьох вчених таких, як Е. Береговська, В. Бондаренко, Р. Будагов, В.Виноградов, С.Влахов, Д. Делабастіта, С. Ільясова, В. Колер, В. Комісаров, М. Кулинич, Н. Любімов, Г. Орлова, Г.Почепцов. Проведений аналіз наукової літератури свідчить про те, що на даному етапі розвитку стилістики та перекладознавства питання перекладу каламбурів ще недостатньо вивчене і потребує подальшого дослідження. Необхідність вивчення специфіки перекладу каламбурів та вибір найбільш вдалих способів їх передачі у кінопродукції зумовили актуальність нашого дослідження. **Мета статті** – розглянути особливості перекладу каламбуру українською мовою.

Поняття «каламбур» вперше з'явилося у Франції в XVII – XVIII ст. і до сьогодні різні вчені тлумачать дане поняття по-різному, тому пропонуємо розглянути деякі визначення даного терміну. Вчені С. Ожегова та Н. Шведова дають таке визначення каламбуру: це дотеп, заснований на комічному вживанні схожих за звучанням, але різних за значенням слів; гра слів [4, с. 140]. Є. Петрова визначає каламбур, як комічну гру слів, яка виражається лексико-фонетичними засобами, або у вигляді граматичної мовної гри, що базується на навмисному використанні маркованих відносно до стандарту граматичних засобів [6, С. 170].

Ми вважаємо, що термін «каламбур» позначає фігуру стилістичного мовлення, в якій два різні, а часто і протилежні значення одного слова, його сприйняття та асоціації, або ж схожі за звучанням слова, здебільшого це омоніми та пароніми, застосовуються для навмисного або мимовільного гумористичного ефекту та надає особливої яскравості висловлюванню.

Слід зазначити, що тривалий час поняття «каламбур» та «мовна гра(гра слів)» ототожнювались, проте сучасні мовознавці зауважують, що поняття мовної гри ширше, ніж поняття каламбур. Так для прикладу, болгарська дослідниця Л. Цонева пише, що мовна гра трактується в широкому розумінні як спеціальне відхилення від мовних норм із метою створення певного естетичного (частіше комічного)

ефекту. При такому підході мовна гра — це різні прояви нестандартного, творчого, ігрового використання мовних засобів. Важливо наголосити, що традиційне розуміння мовної гри як каламбуру (гри слів) варто вважати обмеженим і несучасним, - наголошує українська дослідниця Л.Космеда[2, с. 138].

Лінгвіст Ж.Вандрієс стверджує: «За своїм змістом каламбур не є природним явищем; це особливе мистецтво, яке потребує спеціальної уваги»[1]. Саме тому при вивченні каламбуру важливо виокремити його основні функції, адже саме ними керується автор при створенні, а перекладач при відтворенні того чи іншого прийому.

Головна функція каламбуру є створення комічного. Слід підкреслити, що основою каламбуру є комізм як результат контрасту, протистояння. Специфіка мовної форми цієї стилістичної фігури полягає у тому, що слово вживається у такому лексичному оточенні, яке примушує сприймати його у двох планах, з двома значеннями, а це й надає думці несподіваного комічного напрямку.

Важливу роль відіграє алюзійна функція, яка часто переходить в інтелектуальну гру з читачем, який не будучи достатньо обізнаним може не розпізнати завуальованого прийому. Крім того, каламбур несе функцію емоційного переконання, аргументації. Каламбур як стилістичний прийом у тексті відіграє більше ніж одну функцію, зазвичай це ціла низка функцій поєднаних між собою. Варто зазначити, що передача думки у каламбурній формі містить більшу виразність, емоційність, підсилення комічного та сатиричного ефекту.

Працюючи над відтворенням каламбуру перекладачеві слід врахувати його функції, а також ряд інших особливостей, його значення в контексті, всі можливі переклади, а потім спробувати знайти такий варіант перекладу, який би більше за інші підходив для відображення цієї гри слів. Існує низка шляхів відтворення каламбурів таких, як дослівний переклад, опущення, калькування, компенсація, переклад суміжним риторичним засобом, редакторські примітки, зноски. Слід зауважити, що останні зазначені (редакторські примітки та зноски) використовувати у кіноперекладі неможливо через жорсткі часові рамки. Окрім того калькування не завжди буде доречним, а переклад суміжним риторичним засобом не завжди буде ефективним у відтворенні основних функцій стилістичного прийому.

Пропонуємо розглянути основні способи перекладу каламбурів на прикладі телесеріалу «Теорія великого вибуху».

Найбільш поширеним є дослівний переклад, який максимально точно відтворює зміст без значних змін у структурі тексту, наприклад:

— *You're afraid of insects and women. Ladybugs must render you catatonic*[7].

Використовуючи дослівний переклад, розуміємо, що «*ladybug*» позначає сонечко, проте застосовуючи такий варіант даний каламбур зберігає лише форму, проте повністю втрачає зміст. Задля відтворення бажаного ефекту було зроблено дослівний переклад, проте слово «*ladybug*» було заздалегідь розбите на частини, тобто «*lady*» - «жінка», а «*bug*» – «комаха». У результаті переклад студії звучить так:

— Ти боїшся комах і жінок. Від жінки-комахи в тебе має статись серцевий напад.

Отже, у даному лексичному каламбурі було застосовано обігравання частин слова, що і використали перекладачі при відтворенні даного стилістичного прийому, внаслідок чого їм вдалося відтворити форму та зміст каламбуру.

Ще одним способом є калькування, тобто побудова лексичних одиниць на зразок відповідних слів іноземної мови шляхом точного перекладу їх значеннєвих частин. Слід зазначити, що калькування не завжди є ефективним способом передачі каламбурів і часто може призвести до непорозумінь. Калькуючи вираз, перекладач використовує синтаксичні структури мови перекладу, або ж структуру прийому мови оригіналу, наприклад:

— *Everyone was set a-twitter. Although oddly no one Tweeted* [7].

Варто зазначити, що «*twitter*» - це соціальна мережа, а слову «*Tweet*» відповідає український аналог «щебетати», використавши його зміст буде збережений, проте ані форма каламбуру, ані його стилістичне забарвлення не буде передано. Тому перекладачі використали запозичений з англійської сленгізм «твітнути» задля максимально повного відтворення стилістичного прийому:

— Усі були у Твіттері. Хоча як не дивно ніхто про це не твітнув.

Варто зазначити, що часто задля досягнення бажаного ефекту перекладачам доводиться створювати власний каламбур, який до того ж відповідатиме контексту:

— *I named him Zazzles because he's so zazy!* [7].

З англійської «*zazy*» означає «фізично привабливий», тоді як «*Zazzle*» - «привабливість(фізична)». Студією «Так Треба Продакшн» було створено власний каламбур, який в свою чергу повністю зберігає зміст та комічність ситуації:

— Сонечко, адже він такий сяючий!

Часто гра слів не отримує перекладу взагалі, тобто текстовий фрагмент з грою слів опускається. При прийомі опущення гра слів опускається зовсім, передача тексту іншою мовою здійснюється шляхом прямого перекладу, наприклад:

Here's an approximation of the spare parts available on the Space Station. We gotta find a way, using nothing but this, to reinforce this so the waste material avoids the spinning turbine.

— *You mean so it doesn't hit the fan?* [7].

«*Fan*» в даному контексті позначає вентилятор як частину повітряної турбіни, проте «*fan*» є також частиною американського сленгового сполучення «*hit the fan*», що позначає катастрофу та серйозні наслідки. Насправді ж у епізоді ідеться про потрапляння калу у вентиляцію, що призведе до справжньої катастрофи. В українському варіанті даний діалог звучить так:

— Такі запасні частини є на космічні станції. Треба знайти спосіб використовуючи ці речі, не допустити засмокування фекалій у турбіну.

— Щоб нічого не потрапило у вентилятор?

Основними проблемами при перекладі є необізнаність перекладача у мові та культурі автора, внаслідок чого каламбур не завжди вдається розпізнати, буквальне відтворення семантики елементів ядра, внаслідок чого прийом втрачає зміст; ігноруванні інформації про потенційного реципієнта. Окрім вище зазначених, труднощі становлять каламбури, що базуються на власних назвах та оказіональних словах.

Отже, переклад каламбуру як засобу вираження комічного є чи не найскладнішим завданням, що постає перед перекладачем, при відтворенні художнього тексту. Попри наявну низку способів відтворення даного стилістичного прийому, не всі є актуальними при роботі з кінотекстом. У кіноперекладі зазвичай використовують наступні способи передачі каламбуру: дослівний переклад, калькування, створення власної гри слів та опущення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вандриес Ж. Язык/ М.: Соцэґиз, 1937, с. 169—170.
2. Космеда Т. Мовна гра у системі лінгвістичних термінів /Т. Космеда // Термін і сьогодення. Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua:8080/dspace/handle/123456789/37157>
3. Лоленко О. Функціональні особливості гри слів / О. Лоленко // Новітня філологія. – № 6 (26). – Миколаїв : МДГУ, 2007. – С. 91–97.
4. Ожегов С., Шведова Н. Толковый словарь русского языка. – Издательство «Азъ», 1992. – 955 с.
5. Патlach Г. Каламбур як різновид мовної гри в англійській, французькій, російській та українській лінгвістиці: / Г. Патlach // Наукові записки. Серія : Філологічні науки. – Випуск 81(3). – Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, 2009. – С. 385–388.
6. Петрова В. Особенности перевода английских каламбурных загадок/ В.Петрова// Язык и межкультурная коммуникация (Материалы Второй Международной научно-практической конференции) – Том 2 – Великий Новгород – 2011. – С. 242-247
7. Теорія великого вибуху (The Big Bang Theory): серіал// Так Треба Продакшн. Режим доступу: <http://www.ex.ua/15661187>

Савка М.

Науковий керівник – доц. Олійник Т. С.

ТРУДНОЩІ АНГЛО-УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Сьогодні ми є свідками бурхливого законотворчого процесу, який відбувається в Україні. Національне законодавство активно узгоджується з сучасними європейськими і світовими правовими стандартами. Матеріали, пов'язані з правовою діяльністю, з обговоренням актуальних правових проблем, доступні як спеціалістам, так і пересічним громадянам на відповідних ділянках інтернету, в бібліотеках і в спеціальних інформаційних центрах. Жвавий розвиток громадянського суспільства, а разом з ним відповідного законодавства, додає клопоту перекладачам. Доводиться перекладати все більше нової термінології, яку створюють правники як найважливіших міжнародних організацій ООН і Європейського Союзу, так і окремих держав в Європі і Америці.

Для України такі кардинальні зміни стали подвійним викликом. По-перше, українські вчені-правознавці та практичні працівники ніколи досі не мали такого вільного необмеженого доступу до надбань світової правничої думки, тож для їх вивчення і виділення пріоритетних для країни напрямків потрібен певний час. По-друге, українською мовою видано дуже мало довідників і словників, в тому числі двомовних, що ускладнює вивчення і переклад цих матеріалів.[5, 71]

Для перекладачів становище ускладнюється відсутністю сучасних перекладних, в першу чергу, англо-українських словників ЮТ. До того ж потрібно взяти до уваги різницю у значенні ЮТ в різних англomовних країнах.

Тож, хоча і теоретики, і практики перекладу загалом справедливо наполягають на тому, що розробка термінології це не справа перекладачів, проте вітчизняним перекладачам таки доводиться долучатися до творення окремих термінів. Це відбувається при перекладанні нових іншомовних юридичних термінів.

У сучасному розвитку науки характерні дві протилежні, хоча й пов'язані між собою тенденції – диференціація окремих наук та їх інтеграція. Взаємодія різних галузей знань набуває небаченої інтенсивності та відображається у процесах, що відбуваються у термінологічному пласті мови. Спостерігається кількісне зростання обсягу терміносистем, ускладнюється їхня структура, посилюються зв'язки між термінологіями різних наук та наукових галузей. Термінологія кожної науки є інструментом її розвитку. Досконалість, багатство та стабільність термінології свідчить про можливість конкретної мови у вираженні нових наукових понять та ідей.

Термінологія – порівняно молода галузь мовознавства, бурхливий розвиток якої спостерігається в останні десятиліття. З розробкою та вирішенням питань цієї науки пов'язані імена видатних мовознавців різних країн: С. Ожегова, О. Винокура, О. Ахманової, В. Даниленко, Т. Канделаки, Д. Лотте, О. Реформатського, Є. Вюстера, Х. Фельбера, А. Суперанської, Т. Панька, Г. Рондо, І. Кочан. Однак, у лінгвістиці ще й до цього часу не існує єдиного загальноприйнятого визначення поняття “термін”.

Слово *термін* прийшло до нас ще з античних часів. У латинській мові воно означало *межу, рубіж*. У середньовіччі це слово набуло значення *визначення, позначення*. У старофранцузькій мові знаходимо номінацію *terme – слово*.

В Україні ця назва поширюється вже у XVIII ст. Зокрема Г. Кониський вважає, що це зображення певної речі або поняття у нашому розумінні [2,64]. До розробки питання терміна і термінології підходили В. Левицький,